

"There is no history of reporting, so far as I know. I doubt that it ever occurred to anyone, even in the journalism schools, that the subject might have historical phases."³⁰

La paraula *reportatge* és una de les més ambigües de quantes integren la nomenclatura periodística. Designa, d'antuvi, sobretot als països anglosaxons, la tasca primordial comuna a totes les formes de periodisme infomatiu, que és la recollida de notícies ('reporting'), això és, els procediments i les rutines professionals mitjançant les quals s'obté la informació. En aquest primer sentit, el *reportatge* és alhora la tècnica i l'activitat bàsica que permet bastir els gèneres informatius *sensu stricto* (informacions, cròniques, entrevistes i reportatges) i, en menor grau, també algunes formes de periodisme interpretatiu i d'opinió (així, per exemple, els editorials, els comentaris i les crítiques).

Però, sobretot, la paraula *reportatge* designa un gènere periodístic plenament singularitzat. En aquesta segona acepció del mot, el *reportatge* és un tipus d'enunciat relativament estable³¹ caracteritzat des del punt de vista temàtic, compositiu, estilístic i funcional, i netament diferenciat de les altres modalitats textuais periodístiques.

³⁰ Wolfe, op. cit., 1973, pp. 49 i 50.

³¹ Així és com Bajtin defineix el concepte de gènere, tal com hem vist en ocupar-nos del comparatisme genològic (a 2.2.2.2.3.).

La Periodística³² no proporciona, tanmateix, una caracterització conclusiva del gènere. Hi ha, això sí, moltes definicions que oscil·len entre l'ambició normativa i l'impressionisme apressat; la que fa Dovifat pertany a aquest últim tipus:

"La esencia del reportaje es la representación vigorosa, emotiva, llena de colorido y vivencia personal de un suceso. [...] El reportero penetra en los detalles reales tal como los vio, pero añadiendo una impresión personal del conjunto. Su información lleva fuertemente impreso el sello de lo vivido. [...] y si queremos hacer justicia a la naturaleza vivida y personal del reportaje, lo denominaremos "informe de hechos vividos"."³³

-----
³² Josep Maria Casassús entén la Periodística com a sinònim del que fins fa poc se'n deia Redacció Periodística i la defineix així:

"La Periodística, com a matèria acadèmica específica, és aquella branca de la ciència de la comunicació que, des de les perspectives històrica, actual i prospectiva, estudia els processos de producció, selecció i valoració de fets i idees, els processos de composició i comunicació social, les formes d'expressió, els estils, i les estructures internes i externes que adopten els missatges d'actualitat, i la resta d'unitats redaccionals periodístiques, de qualsevol dels gèneres informatius, interpretatius, i d'opinió, en ser canalitzades a través de la premsa, la ràdio, la televisió, i d'altres mitjans de comunicació de masses."

Jospe Maria Casassús, "La sistematització dels estudis sobre història i crítica de la periodística", dins Periodística, Barcelona, Societat Catalana de comunicació, 1989, n. 1., p. 99.

³³ Dovifat, op. cit., v. I, p. 22. Aquesta definició de reportatge coincideix força amb la que fa Josep Pla:

"Confesso que la paraula reportatge m'agrada. El reportatge és feina periodística; és un treball d'informació servida amb amenitat, de fàcil accés; un esforç d'observació i de descripció limitat en el temps i l'espai. Les pretensions d'un reportatge estan deliberadament subjectes a la momentaneïtat i contenen, per tant, elements de fugacitat. Ara, la pedra de toc d'un reportatge és el fons objectiu. Es una feina de resultat més o menys plausible, segons sigui el seu aire d'objectivitat."

Fragment citat per Josep Maria Casassús, Lliçons de periodisme en Josep Pla, Barcelona, Edicions Destino, 1986, p. 152.

Com també la que proposa Martin Vivaldi, per a qui el mot *reportatge* és un galicisme -procedent del *reportage* francès-, que designa un

"relato periodístico informativo, libre en cuanto al tema, objetivo en cuanto al modo y redactado preferentemente en *estilo directo*. El reportaje es el género periodístico por excelencia, ya que todo lo que no sea *comentario, crónica o artículo*, es reportaje que, en sentido lato, equivale a *información*. La mayoría de lo que se publica en un periódico es reportaje, salvo los géneros arriba indicados, y la estricta noticia que, casi siempre, se amplía y desarrolla en crónicas y reportajes."³⁴

Per la seva part, Martinez Albertos defineix ambigüament el *reportatge* com

"el relato periodístico -descriptivo o narrativo- de una cierta extensión y estilo literario muy personal en el que se interesa explicar cómo han sucedido unos hechos actuales o recientes, aunque estos hechos no sean noticia en un riguroso sentido del concepto".³⁵

I distingeix, inspirant-se en el paradigma periodístic normatiu encunyat per autors estadunidencs com Warren i MacDougall, dues grans modalitats de *reportatge*, l'*informatiu* i l'*interpretatiu*.

Mario Lenzi, per la seva banda, defineix *reportage* com un

"Termine di origine anglosassone per indicare l'equivalente giornalistico di una forma letteraria antichissima: è il resoconto, il "rapporto" che un giornalista, per lo più inviato, fa ai lettori su un Paese, un problema, un avvenimento. Il reporter deve cogliere, con la sensibilità scaltrita dalla esperienza del mestiere, tutti gli aspetti che riescano a ricostruire, per il lettore lontano, l'intera realtà che ha sotto gli occhi. Il reportage, che, sulla scorta dei grandi esempi dell'antichità,

³⁴ Gonzalo Martin Vivaldi, op. cit., p. 348.

³⁵ José Luis Martinez Albertos, Guiones de clase de Redacción Periodística, Pamplona, 1962, p. 26, fragment citat dins Curso general..., op. cit., 1983, p. 314.

dovrebbe essere sempre al presente storico, viene distinto talora dall'*inchiesta* sia per la estensione dell'argomento, spesso eterogeneo, sia perché, aifferenza di quella, non è una investigazione seria, approfondita, prolungata su un tema di attualità che ne costituisce insieme la piattaforma e il motivo, ma si limita a riferire, spesso in chiave di colore. In realtà, un reportage ben fatto è sempre un'*inchiesta*."³⁶

En conjunt, aquestes definicions ens serveixen poc, per tal com es limiten a esbossar algunes pinzellades incompletes i superficials. Es cert, parlant molt a grans trets, que el reportatge és un gènere informatiu viscut, *objectiu* o *interpretatiu*, *descriptiu* o *narratiu*, de certa extensió, no sotmès a l'estricta imperatiu de l'actualitat, lliure quant al tema i *personal* pel que fa a l'estil i a la composició. Però, aquestes afirmacions són excessivament genèriques, ambigües i imprecises, tan òbvies que resulten gairebé inútils a l'investigador. La major part de les qualitats que els autors ressenyats atribueixen al reportatge podrien caracteritzar igualment la crònica, el *feature* o fins algunes modalitats del gènere informació.

Força més penetrant és, al meu entendre, la definició de reportatge que György Lukács va escriure el 1932. Lukács fou probablement el primer pensador aliè al periodisme que provà d'interpretar l'abast i la funció cultural del nou gènere; les seves reflexions són, com veurem tot seguit, molt suggerents:

"El reportaje es una forma absolutamente justificada e indispensable del publicismo. En su verdadera altura crea una verdadera unión -ajustada a sus fines especiales- entre lo general y lo especial, entre lo necesario y lo casual. Porque el verdadero

³⁶ Mario Lenzi, op. cit., 1974, p. 186.

reportaje no se contenta con representar simplemente los hechos; sus narraciones siempre dan un conjunto, descubren causas, provocan deducciones (debido a ello, la dialéctica materialista, como base ideológica, confiere al reportaje unas posibilidades que no le son dadas en el campo burgués). Pero la unión de los hechos y sus relaciones, también de lo especial y lo general, de lo individual y lo típico, de lo casual y lo necesario, se presenta aquí bajo un principio distinto al que se da en la literatura configuradora. En el buen reportaje se representan el caso individual, el hecho, en una segunda vivencia completamente sensible, concreta e individualizada, y en ocasiones incluso se configura. Este caso individual representado y eventualmente configurado es aquí sólo un ejemplo e ilustración para la conexión general, presentada de forma más o menos científica pero en todo caso conceptual, documentada (sobre una base estadística), y motivada por el entendimiento discursivo. Porque el reportaje únicamente tiene la intención de convencer con buen entendimiento que las deducciones que saca de los hechos son exactas.

El reportaje apela a nuestro sentimiento, tanto en su representación de los hechos como por la apelación a la praxis en sus deducciones. Pero lo hace precisamente al convencernos intensivamente según nuestro entendimiento. En este aspecto el reportaje, igual que el publicismo en general, trabaja de manera preponderante con los métodos de la ciencia. Esta diferenciación de los métodos de la ciencia y del arte no tiene nada que ver con la separación mecánica (burguesa decadente) entre entendimiento discursivo y sentimiento (y vivencia, etc.), tan moderna hoy en día. Ambas apelan tanto al entendimiento discursivo como al sentimiento; ambas invitan en consecuencia a la praxis. Pero lo hacen, correspondiendo a sus distintos fines y deberes, con unos medios diferentes, y nuestra tarea consiste precisamente en analizar esta diferencia de los medios.

Cuanto mejor es el reportaje, esto es: cuanto más detallado y completo es el fundamento de su estudio, cuanto más amplio y mejor trabajado es el complejo de hechos que abarca, cuanto más claramente presenta de forma representativa sus "ejemplos", tanto más patente aparece el hecho de que los ejemplos presentados únicamente son ejemplos, ilustraciones para las conexiones reconocidas y expuestas; tanto más intercambiables resultan con otros ejemplos del enorme arsenal de hechos y casos ilustrativos que el autor del reportaje ha observado, coleccionado y sistematizado. Como es natural, deben ser casos típicos, a fin de fundamentar y mostrar con exactitud las conexiones y las deducciones seguidas de ellos. Pero este aspecto típico es diferente por principio de lo configuradamente típico, de lo poéticamente típico. En la configuración, el individuo, el destino individual, debe aparecer como tal de forma típica; esto es, debe conservar los rasgos de clase como

individuales. El conjunto concreto de la configuración poética únicamente soporta individuos y destinos individuales que se iluminan, complementan, completan y hacen comprensibles mutuamente en su vivo efecto alternante, cuya conexión individual hace típico el todo. En contraposición, el caso individual recibe en el reportaje su carácter verdaderamente típico, la perfección de su carácter típico sólo en el resumen y la explicación conceptual de aquellas conexiones a las que está destinado a ilustrar, por muy insuficiente o conscientemente escasa se realice este resumen conceptual. La concreción del reportaje, al igual que toda reproducción conceptual (científica), sólo es completada con el descubrimiento y la exposición conceptual de las causas y conexiones."³⁷

Per comptes de definir un gènere tan complex i multiforme, la Periodística ha d'enfrontar encara el repte d'estudiar-lo des del punt de vista històric, teòric i tipològic. Aquest propòsit demana encetar una línia de recerca encarada tant a l'anàlisi i la descripció dels reportatges realments existents com a la tasca molt més àrdua d'elaborar una història i una teoria del gènere (de la mateixa manera que existeixen teories i històries de la novel·la o del drama teatral, posem per cas).

A manca, doncs, d'un punt de partida sòlid, proposo la següent caracterització temptativa del gènere:

1. El reportatge és un gènere periodístic informatiu.

Dit d'una altra manera, més matisada: és un tipus

-----
³⁷ György Lukács, "Reportaje o configuración? Observaciones críticas con ocasión de la novela de Ottwalt", dins Sociología de la literatura, Barcelona, Península, 1973, pp. 123 i 124. El títol original de l'assaig és "Reportage oder Gestaltung. Kritische Bemerkungen antasslich des Romans von Ottwalt", publicat per Die Linkskurve, IV/7, 8, 1932, pp. 23 i ss.

d'enunciat relativament estable propi de la cultura periodística la funció bàsica del qual és proporcionar als lectors (o receptors en general) coneixements, alhora empírics i conceptuals, sobre la realitat social.

2. El reportatge és, en tant que *tècnica*, un conjunt de procediments d'obtenció d'informació comú a tots els gèneres periodístics informatius (informacions, entrevistes, cròniques, reportatges en sentit lat) i també, per bé que amb variants, als gèneres científics documentals (investigacions de camp, històries de vides, història oral); i en tant que *gènere*, una de les modalitats essencials del *discurs periodístic de masses*³⁸.

-----
³⁸ El concepte de *discurs periodístic de masses* (d.p.m.) ha estat encunyat per Francesc Espinet, Joan Manuel Tresserras, Josep Lluís Gómez Mompert i Enric Marin al llarg de les seves investigacions conjuntes sobre la gènesi i desenvolupament de la *societat de comunicació de masses* a Catalunya. A la seva tesi de doctorat La premsa de Barcelona durant la Segona República (1931-1936). aproximació històrica i anàlisi formal (Bellaterra, Universitat Autònoma de Barcelona, 1989, pp. 71 i 80), Marin defineix el d.p.m. com:

"[...] la tècnica expressiva pròpia del periodisme industrial en l'estadi corresponent a la societat de comunicació de masses.

[...] el discurs periodístic de masses (una de les formes històriques del discurs periodístic) es basteix com un sistema dinàmic d'enunciats que, produïts mitjançant una combinació complexa de gèneres discursius i elements gràfics i/o icònics, serveix les estratègies informatives (amb diferents graus d'eficàcia i intencionalitat persuasiva) pròpies de la comunicació de masses."

3. Tot i que la funció de *reportar* notícies o testimonis és molt vella, el gènere reportatge com a tal es configura amb la cultura periodística: neix de la literatura testimonial tradicional (especialment de les cròniques, relacions, estampes costumistes i relats de viatge); pren forma aproximadament durant la primera meitat del segle XIX, amb la substitució de la premsa de partit o facció característica del segle XVIII per la premsa informativa d'àmplia difusió; i es consolida, entre les últimes dècades del segle XIX i les primeres del XX, amb l'adveniment de la *societat de comunicació de masses*, de la mà dels *magazines*, de les agències de notícies i dels grans

diaris d'informació general³⁹.

El reportatge és, doncs, una modalitat discursiva generada al si de la cultura periodística, per bé que hereta

39 Hi ha una abundant bibliografia que descriu com aquest procés es va produir als Estats Units, Gran Bretanya, França, Alemanya, Espanya i Catalunya. Entre d'altres autors, m'he basat en el següents: Jesús Timoteo Alvarez, Historia y modelos de la comunicación en el siglo XX (Barcelona, Ariel, 1987); Timoteo Alvarez (ed.), Historia de los medios de comunicación en España. Periodismo, imagen y publicidad (1900-1990) (Barcelona, Ariel, 1989); Francesc Espinet, Josep Lluís Gómez Mompert, Enric Marín i Joan Manuel Tresserras, Prensa, comunicació i cultura a Catalunya durant el 1er terç del segle XX (Bellaterra, Facultat de Ciències de la Informació, U.A.B., 1989); Joan Manuel Tresserras, D'Ací i D'Allà (1918-1936): aparador de la modernitat i la massificació (TD, Bellaterra, Facultat de Ciències de la Informació, Universitat Autònoma de Barcelona, 1989); Enric Marín, op. cit., 1989; Manuel Vázquez Montalbán, Historia y comunicación social (Barcelona, Editorial Bruguera, 1980); Amparo Moreno Sardà, "El surgimiento de la prensa de masas", dins DD.AA. Enciclopedia de periodismo, III: El periodismo escrito (Barcelona, Mitre, 1986); Jose Maria Casasús, El periodisme a Catalunya (Barcelona, Plaza & Janès, 1988); Maria Cruz Seoane, Historia del periodismo en España 2. El siglo XIX (Madrid, Alianza Universidad, 1983); M.L. DeFleur i S. Ball-Rokeach, Teorias de la comunicación de masas (Barcelona, Ediciones Paidós, 1982); George Weill, op. cit., 1962; Michael Schudson, op. cit., 1978; Edwin Emery, op. cit., 1972.

algunes tècniques de composició i estil orals i escrites pròpies de la cultura literària anterior i coetània, com també procediments d'elaboració i tractament de la informació encunyats per les ciències socials.

4. El reportatge és, de bon tros, el més ric i complex dels gèneres periodístics, fins al punt que escapa a les definicions unívocues. La seva característica més important és precisament la diversitat funcional, temàtica, compositiva i estilística que li és pròpia, de manera que resulta impossible atribuir-li trets homogenis.

5. Convé tenir present, a més, que el reportatge és un gènere periodístic relativament independent de l'imperatiu de l'actualitat. Hi ha, com veurem, reportatges d'estricta *actualitat històrica*, però també, freqüentment, d'*actualitat periodística* i d'*actualitat permanent*⁴⁰. Gràcies a la seva ductilitat, el reportatge s'hi adapta a mitjans i suports de molt diversa periodicitat: és una modalitat habitual dels diaris d'informació general (i als d'informació especialitzada), però també ho és de les publicacions setmanals, quinzenals, mensuals, etcètera.

6. A diferència del gènere informació (o notícia), el reportatge és, des del punt de vista compositiu i estilístic, un gènere enormement elàstic, no sotmès a pautes

---

⁴⁰ Hèctor Borrat fou qui primer parlà d'*actualitat periodística* i d'*actualitat històrica* a "Once versiones...", op. cit., 1981.

d'escriptura fixes. El reportatge pot incorporar i combinar virtualment múltiples procediments d'escriptura (el sumari narratiu, el diàleg, el detall diegètic o l'estil indirecte lliure, posem per cas); absorbir en part o del tot els altres gèneres periodístics informatius (informacions, gasetilles, cròniques, entrevistes) i d'opinió (columnes i comentaris, per exemple); i fins i tot pot assimilar trets i gèneres literaris i artístics (caracterització dels personatges, escenes de costums, retrats, estil indirecte lliure; novel·la, *short story*, cinema, teatre, etc). L'únic límit l'imposen les exigències de claredat, exactitud i eficàcia inherents a tot periodisme d'informació.

7. El reportatge és, per causa de la seva ja al·ludida riquesa i versatilitat temàtica, funcional i formal, un gènere *transliterari*, en la mesura que, malgrat el seu caràcter preeminentment periodístic, pot ser present a d'altres camps de l'activitat comunicativa i cultural. Hi ha, a més dels reportatges publicats a diaris, revistes i *magazines*, reportatges radiofònics, cinematogràfics, videogràfics i televisius, així com reportatges sociològics, antropològics, psicològics i històrics⁴¹. Amb relativa

---

⁴¹ Per a José Acosta Montoro, "el reportaje es el género periodístico que más influye en todas las manifestaciones de la comunicación. En todo tiempo la forma especial de la época admite el reportaje como forma expresiva. Y así hay crónica-reportaje, historia-reportaje, novela-reportaje, teatro-reportaje, cine-reportaje..."

José Acosta Montoro, Periodismo y literatura, Madrid, Guadarrama, 1973, vol. 2, p. 67.

frequència, les ciències socials fan servir el reportatge com un dels seus auxiliars documentals, per bé que el reportatge *científic* mostra característiques d'elaboració i d'escriptura ben específiques⁴².

8. No és cert que el reportatge sigui, per definició, un gènere *viscut i personal*. Hi ha espècies de reportatge (l'informe, el *dossier*, el reportatge de precisió, entre d'altres) on no hi ha lloc per a la explicitació de la subjectivitat del reporter. Amb tot, és cert que moltes variants del reportatge permeten, *virtualment*, que l'autor expressi les seves emocions, impressions, observacions o punts de vista sobre el tema que tracta.

9. Més que de reportatge a seques, doncs, convé parlar de *tipus de reportatge*, distingits entre si en virtut de criteris diversos:

a) *temàtics*: reportatge de successos, judicial, de viatges, biogràfic, de societat, de costums, d'interès humà, històric, etc.;

b) *funcionals i de tractament de la informació*: reportatge informatiu, interpretatiu, d'investigació, de precisió, de saturació, d'enquesta, de pronòstic, de serveis, etc.;

---

⁴² Veure Apèndix.

c) d'abast i de format: gran reportatge, reportatge breu, reportatge seriat, informe, dossier, etc.;

e) de suport: reportatge periodístic, televisiu, radiofònic, llibre-reportatge, etc.; i

d) estètics i formals: reportatge narratiu, expositiu, descriptiu, reportatge-diari, crònica-reportatge, reportatge cinematogràfic, teatre-reportatge, reportatge novel·lat, novel·la-reportatge, *feature*, etc.

10. Fent abstracció de la seva diversitat de manifestacions -i, per tant, dels riscos que comporta tot intent de caracterització generalitzadora-, ens és possible arribar a formular, partint dels autors citats, una definició de reportatge sobre la qual ens basarem en endavant: el reportatge és un gènere alhora periodístic i documental, de gran versatilitat compositiva i estilística, que cerca d'obtenir un coneixement rigorós sobre aspectes concrets de la realitat social mitjançant la investigació de fets comprovats i contrastats; la unió entre els fets investigats i el coneixement general que se'n deriva és dialèctica: els casos, triats en funció de la seva tipicitat, il·lustren i condueixen per inducció al coneixement discursiu; i aquest, al seu torn, permet comprendre'ls tot deduïnt-ne les causes, el context, les conseqüències i, doncs, el sentit.

3.2. DEFINICIO DE REPORTATGE NOVEL.LAT

A György Lukács cal atribuir-li el mèrit d'haver estat l'autor que primer va reflexionar amb rigor sobre l'aliatge de novel.la i reportatge. A l'al.ludit assaig Reportage oder Gestaltung, en què s'ocupava de la novel.la-reportatge d'Ernst Ottwalt Denn sie wissen, was sie tun, Ein deutscher Justiz-Roman⁴³, Lukács consignava l'aparició, durant les primeres dècades del segle, d'una nove espècie de novel.les que treballaven "con los medios del reportaje en lugar de los medios "tradicionales", "pasados de moda", "burgueses", de la acció "imaginada" y de las personas "configuradas"⁴⁴.

Lukács constatava que l'aplicació dels mètodes del reportatge a la novel.la es trobava ja en els anys trenta "ampliamente difundida", i que era practicada per autors tan rellevants com Upton Sinclair, Ilia Ehrenburg, Tretyakov, tots ells hereus del naturalisme d'Emile Zola, que en opinió de Lukács "era ya uno de sus antepasados", i fins de "las novelas de critica social del romanticismo tardío (Victor Hugo, George Sand, Eugène Sue, etc.)"⁴⁵.

⁴³ Publicada el 1931 a Berlin per Mail-Verlag. No conec cap edició a l'abast d'aquesta obra.

⁴⁴ Lukács, "Reportaje o configuración?...", dins op. cit., 1973, p. 119.

⁴⁵ Lukács, "Reportatge...?", dins op. cit., p. 119.

Després de defensar la necessitat d'investigar històricament l'aparició del nou *mètode*, "del que no tenemos desgraciadamente ningún trabajo anterior"⁴⁶, Lukács provava d'esbossar-ne l'evolució del que ell ja anomenava "novela de reportaje"⁴⁷. Per a aquest autor, la *novel·la de reportatge* va néixer com a "justificada oposició" al psicologisme que dominava l'escena literària durant les últimes dècades del segle XIX. Contra l'exclusiva atenció a la *vida anímica*, deia Lukács,

"Los escritores de oposición que mantenían relaciones más o menos estrechas con el movimiento obrero, intentaron describir de forma objetiva y fiel a la realidad los abusos de la sociedad capitalista que condenaban. El punto de partida primario de esta corriente era una postura distinta frente a la sociedad capitalista por parte de los representantes de la novela psicológica: la postura de una oposición radical pequeño-burguesa, que en ocasiones rozaba el socialismo. La narración de los hechos objetivos, el más alto fin de esta corriente, no era por lo tanto un fin en sí mismo, sino que debía servir al desenmascaramiento de los más agudos abusos e inconvenientes."⁴⁸

Tanmateix, Lukács veia en els escriptors que cultivaven la *novel·la de reportatge* una actitud i uns mètodes tan condemnables des del punt de vista revolucionari com els dels escriptors psicologistes, pel fet que

"La desmembración fetichista de la realidad, la incapacidad de ver relaciones entre hombres (relaciones de clase) en las "cosas" de la vida social, existe igualmente en ellos como en sus antipodas artisticos, los psicologistas, sólo que desde el otro lado."⁴⁹

-----
⁶ Lukács, op. cit., p. 119.
⁷ Lukács, op. cit., p. 121.
⁸ Lukács, op. cit., p. 122.
⁹ Lukács, op. cit., p. 122.

Segons Lukács, doncs, el nou corrent de reporters-novel·listes era culpable d'un pecat de *fetitxisme* comparable al comès pels psicologistes: si aquests tendien a sublimar o mistificar *espiritualment* els conflictes socials, els autors de novel·les de reportatge *reificaven* la realitat, perquè volien

"[...] representar lo objetivo de forma puramente objetiva y el contenido según el puro contenido, sin efectos alteradores dialécticos con los factores subjetivos y formales, y en consecuencia no pueden comprender verdaderamente ni lo objetivo ni el contenido, y tampoco lo pueden expresar de manera adecuada. El factor subjetivo reprimido en la configuración, aparece en la obra como subjetividad no estructurada del autor, como comentario moralizador, y como característica de los personajes, sin unión orgánica con la acción. Y la sobreacentuación del contenido realizada de forma mecánica y unilateral, conduce al experimento formal: al intento de renovar la novela con los medios del publicismo, del reportaje.

[...]

Este desprecio de la "vida privada", que constituye -aunque no conscientemente- un signo general de las novelas de reportaje, es tan fetichista como la narración exclusiva de sentimientos y destinos privados mediante el psicologismo."⁵⁰

Les novel·les de reportatge d'Ottwalt, Ehrenburg i fins d'Upton Sinclair, afegia Lukács, eren híbrids pseudo-científics pel seu contingut i pseudo-artístics en el aspecte formal: en tant que reportatges, "la representació conseguida, sensible y concreta del caso no aporta nada a la veracidad, únicament serveix per augmentar la impressió"⁵¹; i en tant que novel·les, eren obres *cosificades* que mancaven de *veritat artística*, incapaces de representar el *problematisme* dels processos socials i de les vides

⁵⁰ Lukács, op. cit., pp. 122, 123 i 137.

⁵¹ Lukács, op. cit., p. 125.

individuals típiques.

* * *

Lukács errà el diagnòstic, al meu entendre: entestat a atorgar o denegar credencials d'ortodòxia revolucionària, no va saber veure en la novel·la de reportatge un *genera mixta* virtualment capaç de conjuguar la veracitat documental amb la veritat artística. Probablement influït per les característiques particulars de la novel·la-reportatge d'Ottwalt, Lukács considerarà el gènere *in tutto* com una pseudo-ciència i ahora com un pseudo-art, un producte espuri de la *ideologia petitburgesa*.

I, tanmateix, Lukács va tenir el mèrit indiscutible de saber reconèixer la importància creixent del reportatge novel·lat, un gènere mixt que combinava el propòsit documental i els procediments d'indagació i d'elaboració de la informació propis del reportatge periodístic amb les tècniques d'escriptura encunyades per la tradició novel·listica. Nascut, tal com tindrem ocasió d'explicar, ja en el segle XVIII, el reportatge novel·lat va proliferar i es va consolidar precisament en els anys en què Lukács escrivia el seu assaig. No es tractava d'un engendre bastard de l'art literari i del documentalisme periodístic, sinó d'un gènere simptomàtic de l'era de la *postficció*, com George Steiner ha anomenat la cultura contemporània.

3.3. EL REPORTATGE NOVEL.LAT EN L'ERA DE LA POSTFICCIO

Per a valorar adequadament la significació del reportatge novel.lat en la cultura contemporània, cal tenir present la importància que durant les últimes dècades han assolit nous gèneres, estils i modalitats d'expressió i comunicació nascudes de la simbiosi entre el documentalisme científic i periodístic i les formes d'art i literatura tradicionals. Es pot dir que existeix ja una incipient presa de consciència teòrica sobre la qüestió, palesa en treballs dispersos i en aportacions parcials; però també que, tanmateix, manca una perspectiva històrica i teòrica de conjunt.

A partir, sobretot, dels anys seixanta, la divisió tradicional entre escriptura de *ficció* i escriptura de *no ficció* ha estat qüestionada des de fronts diversos de l'activitat literària i cultural. Prosistes com Truman Capote, Norman Mailer, Leonardo Sciascia, Christa Wolf, Günter Wallraff i Ryszard Kapuscinski; dramaturgs com Rolf Hochhuth i Peter Weiss; historiadors com Jan Myrdal i Ronald Fraser; i sociòlegs i antropòlegs com Oscar Lewis, Studs Terkel i Miguel Barnet han produït obres caracteritzades per la combinació deliberada del verisme documental amb les tècniques de composició i estil de la literatura de ficció.

A falta de teories sòlides sobre el fenomen, és possible consignar el terme que hom ha encunyat per designar-lo: *faction* (neologisme format a partir de la contracció dels mots anglesos *fact* i *fiction*), *literatura*